

قوه قضائیه

پیشینه رویه قضایی در ایران

و ارتباط با

قانون مدنی

(جلد اول)

مركز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

عنوان قراردادی :	ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور :	پیشینه رویه قضایی در ایران در ارتباط با قانون مدنی/تدوین مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه.
مشخصات نشر :	تهران: قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۶-
مشخصات ظاهری :	ج.
شابک :	ج. ۱: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۸۵-۶۳-۶ ج. ۲: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۸۵-۶۴-۳ ج. ۳: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۸۵-۶۵-۰ ج. ۴: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۸۵-۶۶-۷
وضعیت فهرست نویسی :	فیپا
موضوع :	قانون مدنی -- ایران
موضوع :	Civil law -- Iran
موضوع :	رویه قضایی -- ایران
موضوع :	Jurisprudence -- Iran
شناسه افزوده :	ایران. قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات
رده بندی کنگره :	۱۳۹۶ ۶۹۴۸ ۱H
رده بندی دیویی :	۱ ۷/۵۵
شماره کتابشناسی ملی :	۴۶۳۳۹, ۱

وب سایت: www.jpri.ir کد پستی: ۱۹۰۰ ۱۴۶۵۱۴ تلفکس: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

نشانی: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اوین در - ساختمان پژوهشگاه قوه قضائیه

مرکز مطبوعات و انتشارات
قوه قضائیه

عنوان: پیشینه رویه قضایی در ایران در ارتباط با قانون مدنی - جلد اول

گردآوری و تدوین: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

به روز رسانی، ویرایش علمی و تلخیص: افشین عبداللهی

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

قیمت: ۳۸۰.۰۰۰ ریال با جلد نفیس

تیراژ و نوبت چاپ: ۱۰۰۰ - اول ۱۳۹۶

مراکز پخش:

دفتر مرکزی پخش: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اوین در که - ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تهران - خیابان حافظ - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره ۳ قوه قضائیه

تلفن: ۰۲۱-۸۸۱۹۹۹۰۴ فکس: ۰۲۱-۸۸۱۹۹۹۱۳

تلفن مرکز پخش: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۱۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

فهرست مطالب

فصل دوم: اسباب تملک (مواد ۱۴۰-۱۸۲)..... ۱۸۵	بخش اول: حقوق مدنی..... ۱
مبحث اول: احیاء موات و حیازت مباحات (مواد ۱۸۲-۱۴۰)..... ۱۸۵	کلیات (مواد ۱-۱۰)..... ۴
مبحث دوم: عقود و معاملات و الزامات (ماده ۱۸۳). ۱۹۲	باب اول: اموال (مواد ۱۰-۱۵۵)..... ۶
گفتار اول: اقسام عقد و شرایط اساسی معاملات (مواد ۲۰۷-۱۸۴)..... ۲۰۷	فصل اول: اموال و مالکیت به طور کلی (مواد ۱۱-۱۳۹)..... ۶
گفتار دوم: اثر معاملات (مواد ۲۱۹-۲۳۱)..... ۲۲۳	مبحث اول: انواع اموال (مواد ۱۱-۱۳۹)..... ۶
گفتار سوم: شروط ضمن عقد (مواد ۲۳۲-۲۴۶)..... ۲۵۵	مبحث دوم: حقوق اشخاص نسبت به اموال (مواد ۱۳۹-۲۹)..... ۹
گفتار چهارم: معاملات فضولی (مواد ۲۴۷-۲۶۳)..... ۲۹۶	گفتار اول: مالکیت (مواد ۲۹-۳۹)..... ۹
گفتار پنجم: سقوط تعهدات (مواد ۲۶۴-۳۰۰)..... ۳۰۹	گفتار دوم: حق انتفاع (مواد ۴۰-۹۱)..... ۱۵
فصل سوم: الزامات بدون قرارداد (مواد ۳۰۱-۳۳۷)..... ۳۱۶	الف) عمری، رقبی و سکنی..... ۵
	ب) وقف..... ۱۶
	گفتار سوم: حق ارتفاق (مواد ۹۲-۱۳۹)..... ۱۷۴

مقدمه

اهمیت مجموعه

در نگاه اول، رویه قضایی به مجموع آراء و احکامی که دادگاه‌ها در موضوع خاص صادر می‌کنند، اطلاق می‌شود. در واقع، دادگاه‌ها در مواردی که نسبت به یک مسأله حقوقی اظهار نظر کردند، معمولاً در موارد مشابه از همان نظر قبلی خود تبعیت می‌کنند. در اهمیت رویه قضایی و به ویژه تاریخ آن نباید تردید کرد. از یک طرف، اهمیت رویه قضایی به گونه‌ای است که تقریباً تمامی حقوقدانان در برخی موارد آن را جزء منابع اصلی و در برخی دیگر جزء منابع فرعی حقوق به شمار آورده‌اند. در این مفهوم رویه قضایی شامل تمامی آرای صادره از دادگاه‌ها از همان روزهای نخستین تشکیل دادگستری تا به امروز می‌شود. لذا آرای صادره قدیمی به میزان آرای صادره کنونی اهمیت دارد و باید به عنوان یکی از منابع حقوق مورد توجه واقع شود. از طرف دیگر، رویه قضایی و استدلال‌های به کار رفته در آن علاوه بر اینکه منبع زاینده‌ای در تولید دانش بومی، سازمانی و حرفه‌ای دستگاه قضایی است، می‌تواند مقنن را در به‌روزرسانی قوانین یاری نماید و وکلا و قضات را با تازه‌ترین استدلال‌ها آشنا نماید.

همانطور که بیان شد، شاید در نگاه اول، مصدق رویه قضایی فقط آرای وحدت رویه به طور خاص یا آرای دادگاه‌ها به طور کلی باشد. اما این نگاه چندان دقیق نیست؛ زیرا می‌توان از اهمیت بخشنامه‌های قضایی، نشست‌های قضات دادگستری، آرای دادگاه انتظامی قضات، نظریات اداره حقوقی قوه قضائیه و موارد مشابه به عنوان ارکان مهم رویه قضایی صرف نظر کرد. اما از آنجا که مرجع صدور رویه قضایی نهادهای مختصی است، لذا دسترسی به آنها ممکن است چندان آسان نباشد و لازم است در این زمینه مجموعه کامل و جامعی وجود داشته باشد.

سابقه مجموعه

قبل از انتشار این مجموعه، مجموعه‌ای با عنوان رویه قضایی در ارتباط با دادیار، بازپرس، دادستان، دادگاه‌ها و غیره وجود داشت که از چند جهت دارای مشکلات عدیده‌ای بود و استفاده از آن بسیار سخت کرده بود. اول اینکه مجموعه سابق با توجه به قوانینی تنظیم شده بود که بیشتر آنها منسوخ شده بودند و هیچ‌یک از قوانین اخیرالصدور مانند قانون مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری و حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۲ یا قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مؤثر و غیره در آن به‌روزرسانی نشده بود. مشکل دوم مجموعه سابق، نداشتن پلان مشخص بود به گونه‌ای که اگر خواننده محترم به دنبال موضوع یا ماده خاصی بود نمی‌دانست باید به کدام جلد مراجعه کند؛ زیرا در هر جلد موضوعات مختلف با عناوین جداگانه و مواد متعددی وجود داشت که باعث سردرگمی در بین ۵۸ جلد می‌شد. مشکل سوم، برخی آراء و نظرات و فتاوا به کرات در مجموعه ۵۸ جلدی تکرار شده بود به گونه‌ای که باعث خستگی خواننده و هدر رفتن هزینه بابت خرید جلد‌های اضافی می‌گردید.

ویژگی‌های مجموعه

مجموعه رویه قضایی وقتی کامل و جامع است که حداقل موارد زیر در آن رعایت شود:

- رویه قضایی به صورت عینی و عملی مشخص شود.
- مصادر رویه قضایی به معنای عام معلوم شود و در صورت امکان آراء و نظرات تمامی آنها درج شود.
- محتوای رویه قضایی بر اساس یک پلان مشخص و قابل فهم در یک مجموعه بزرگ که رویه قضایی ایران را تشکیل دهد، گردآوری شود.

- گردآوری این مجموعه باید به گونه‌ای باشد که خواننده به راحتی بتواند به موضوعات لازم دسترسی پیدا کند و موارد مرتبط با آن را تطبیق دهد.
 - این مجموعه باید به گونه‌ای طراحی شود رویه‌های قضایی در عمل امکان انتقال تجارب قضایی را فراهم آورد و زمینه‌های تفسیر قانون، اصلاح آن و حل مشکل در موارد سکوت، اجمال، تعارض و نقض قوانین و غیره را فراهم کند.
 - پیشینه رویه قضایی و استدلال‌های سابقون را حفظ نماید به گونه‌ای که به عنوان یکی از منابع تاریخ حقوق نیز در ایران کاربرد داشته باشد.
- در این مجموعه نیز تلاش بر آن است که موارد فوق حتی‌الامکان رعایت شود. بدین منظور، در مجموعه کنونی سعی شده که تمامی موارد اضافی و تکراری حذف شود، مواد موجود در نظرات مشورتی و آراء دادگاه‌ها و غیره با توجه به آخرین قوانین به‌روزرسانی گردیده به گونه‌ای که خواننده به راحتی می‌داند که رأی یا نظریه صادره در قبل از انقلاب هم اکنون با کدام ماده قانونی منطبق است. همچنین جهت سهولت دسترسی و تفهیم مطالب، یک پلان و فهرست جدید طراحی شده که تمامی آراء و نظرات مشورتی و نشست‌های قضات با مواد قانونی مربوطه در آن گنجانده شده است که خواننده با خواندن و استفاده از آن لذت خواهد برد.

مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه